

В статті проаналізована проблема творчеської активності людини. Виділені структурні компоненти творчеської активності людини: мотиваційний, афективний і поведінковий. Раскрито роль зовнішніх і внутрішніх умов розвитку творчеської активності буудящих спеціалістів. Обобщены психолого-педагогические условия эффективного формирования творчеської активності студентів в учебном процессе. Подчеркнуто, что творчеськая активність студентів в учебном процессе базируется на выполнении творчеських заданий проблемного характера, связанных с будущей профессией, научно-исследовательской и общественной деятельностью, демократических отношениях, развитии личностных качеств буудящих спеціалістов

Ключевые слова: творчество, активность, творчеськая активність, личность, самореализация.

The problem of person's creative activity has been analyzed in the article. Structural components of the personality creative activity such as motivational, affective and behavioral have been distinguished. The role of external and internal conditions for the development of future specialist creative activity has been underlined. The psychological and pedagogical conditions of effective formation of student creative activity in the educational process have been generalized. It has been emphasized that the students' creative activity in the educational process is based on the implementation of a problematic nature creative tasks, connected with the future profession, scientific and research activity, democratic style of pedagogical communication, emotional and friendly atmosphere in the student group, development of emotional and volitional qualities of the future professionals, professional orientation, a stable system of ethical and professional values, reflection, initiative, immediacy, honesty, work ability, enthusiasm, high self-esteem. Realization of the professional orientation of studying all the university disciplines without exception, the proper organization of educational and industrial practices, writing course papers and theses, improvement of organizational forms of scientific work as a means of development of a student creative potential, organization of a variety of non-auditing work: circles, clubs, scientific societies, competitions, olympiads, quests, trainings, exhibitions of creative works, round tables, conferences, discussions, meetings with famous people, creation and implementation of projects contribute the development of professional interest and creative activity. Taking into account the interests, needs, inclinations, potentialities, abilities of each student is very important. It has been concluded that the modernization of the content of professional training and innovative technologies of the educational process in the modern high school, the systematic use of psychological means for the development of future specialist creative activity are the most effective ways for revealing the student creative activity.

Key words: creativity, activity, creative activity, personality, self-realization.

УДК 378.147: 811.111

Войтанік Ірина Володимирівна,
викладач,

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

УМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ В ПИСЬМІ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІСТІВ – МІЖНАРОДНИКІВ

У статті описано умови формування англomовного дискурсу в письмі у студентів економістів – міжнародників. Виокремлено й охарактеризовано ознаки писемного дискурсу й соціокультурні чинники, які впливають на його створення. Встановлено, що письмо, як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, характеризується такими етапами породження писемного тексту: етап мотивації та формування мовленнєвої інтенції; етап орієнтування; етап планування; етап реалізації плану; етап контролю. Описано умови навчання, які є ефективними у процесі формування дискурсивної компетентності.

Ключові слова: дискурсивна компетентність, писемний дискурс, умови навчання, уміння та навички.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у світове співтовариство особливого значення набуває професійна підготовка висококваліфікованого фахівця, яка передбачає не тільки володіння професійними знаннями, навичками та вміннями у сфері міжнародної економіки, а й іноземною мовою як засобом міжнародного спілкування. Компетентний спеціаліст, насамперед, має відрізнитися високим рівнем сформованості іншомовної дискурсивної компетентності, а саме: вміння досягати взаєморозуміння з партнерами по комунікації, здійснювати ділове листування, виступати на міжнародних економічних конгресах, симпозиумах, бізнес-форумах та конференціях з доповідями, готувати презентації для участі в міжнародних проектах.

Усе вищезазначене зумовлює потребу у всебічному розвитку у студентів економістів-міжнародників як усного, так і писемного мовлення, характер якого залежить від його сфери вжитку. Цілком очевидно, що формування дискурсивної компетентності у говорінні неможливе без оволодіння студентами, поряд з іншими видами мовленнєвої діяльності, писемним мовленням, якому притаманні уміння продукувати різні типи дискурсів з використанням правил графіки, орфографії, пунктуації, а також жанрово-стилістичних особливостей дискурсу, залежно від його цільового призначення.

Мета статті полягає у розгляді умов формування англomовної дискурсивної компетентності в письмі у студентів економістів-міжнародників. Підґрунтям для статті виступає теоретичне і практичне дослідження процесу формування дискурсивної компетентності у майбутніх економістів-

міжнародників, об'єктом якого є процес формування іншомовних дискурсивних вмінь у письмі, а предметом – організація роботи, спрямована на формування професійної англomовної дискурсивної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискурсивна компетентність розглядається нами як багатоскладове утворення, яке *втілює* в собі здатність будувати цілісні, зв'язні та логічні висловлювання (дискурси) різних функціональних стилів в усному й писемному мовленні, а також інтерпретувати різні види текстів та *передбачає* вибір лінгвістичних засобів залежно від типу висловлювання, ситуації спілкування та комунікативних завдань [1, с. 64]. Дискурсивна компетентність актуалізує *знання* про існування різних типів дискурсу та правил його побудови, про необхідність розрізнити і вживати дискурсивні маркери, схеми побудови текстів, які функціонують як засіб спілкування. Актуалізація цих знань реалізується через *здатність* інтерпретувати й аналізувати чужі дискурси та цілеспрямовано створювати власні цілісні мовленнєві твори [20], планувати висловлювання залежно від особливостей цільової аудиторії, реконструювати і відтворювати зразки дискурсу тощо. Саме це є показником високого рівня сформованості дискурсивної компетентності.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про існування низки досліджень, в яких системно та комплексно описано явище дискурсу (В.Чейф та ін., 1976; Дж.Р.Хайз, 1996; В.І.Карасик, 2000; Л.К. Мазунова, 2005 та ін.), академічного письма (Г.Г.Мартінова, 2006), аргументуючого дискурсу (С.М.Мусульбес, 2005). Проте, питання щодо умов формування англomовної

дискурсивної компетентності в письмі у майбутніх економістів-міжнародників не було об'єктом спеціального дослідження.

Результати дослідження. У лінгвістиці під дискурсом розуміють процес та результат мисленнєво-мовленнєвої соціально-значимої інтерактивної діяльності у сукупності її вербальних та невербальних складників [7, 16, 11]. Погоджуючись, у цілому, з таким тлумаченням поняття «дискурс», вважаємо, що його варто було б уточнити з точки зору теорії й практики викладання іноземних мов, а саме: розглянути дискурс не лише як процес та результат, а ще й як структурне утворення, яке характеризується комунікативними цілями з урахуванням ситуації спілкування, інтересів, стану й настрою мовців, ситуативністю, адресністю висловлювання, та яке спирається на адекватний вибір засобів спілкування. Таке, більш широке, трактування дискурсу зближує його з поняттям текст, що є цілком виправданим [23, с. 18 – 20]. Разом з тим, потрібно зауважити, що незважаючи на близькість термінів «текст» і «дискурс», текст як результат мовної діяльності, є явищем статичним, а дискурс як процес мовленнєвої діяльності – динамічним [5, 9]. З навчальною метою, ми розмежуємо ці два терміни. Під *текстом* ми розуміємо структуровані закінчені усні або письмові мовленнєві твори, а під *дискурсом* – мовленнєву діяльність, яка водночас є мовним матеріалом у будь-якій його презентації [3].

Формування дискурсивної компетентності залежить, по-перше, від ступеня засвоєння студентами усіх засобів мови, а по-друге, від навчальних комунікативно-пізнавальних дій, що відбуваються в ході оволодіння іноземною мовою. Таким чином, навчально-пізнавальна діяльність студентів економістів-міжнародників спрямована на формування системи знань, навичок та умінь, до яких можна віднести [14]:

- *метакогнітивні знання* – обдумування й планування процесу навчання, контроль за розумінням або продукуванням мовлення у ході їх реалізації, самооцінка результатів навчання;

- *когнітивні знання* – автоматизація знань про англійську мову, актуалізація фонових, декларативних, процедурних знань, оцінка комунікативних професійно-орієнтованих ситуацій;

- *соціально-прагматичні навички* – робота в парах, групах, професійне спілкування (усне та письмове), взаємодія, описування економічних процесів та явищ, прогнозування комунікативної прийнятності мовленнєвих засобів тощо;

- *комунікативні уміння* – адекватний вибір дискурсів та дискурсивних маркерів, побудова і сприймання дискурсів з урахуванням екстралінгвістичних параметрів, створення й розуміння цілісних, зв'язних й логічних текстів різних функціональних стилів, висловлювання комунікативних інтенцій, оперування мовним і мовленнєвим матеріалом.

Однією з умов формування англомовної дискурсивної компетентності є оволодіння студентами англомовним письмим дискурсом або здатністю створювати письмові тексти відповідного жанру, які можуть бути використані для забезпечення ефективної письмової та усної комунікації англійською мовою. Отже, слід визначити, який зв'язок існує між усним та письмим мовленням. Усне і письмове мовлення розглядають як дві форми комунікації, що мають у своїй основі загальні базові моделі, загальний план змісту, але дещо різні плани його вираження [6]. Письмо відокремлене від ситуації спілкування і є контекстним. Таке письмо потребує досконалішого обдумування, щоб забезпечити вимоги правильності, адекватності змісту, відповідності темі, повноти висловлювання, чіткості викладу думки. Контекстна діяльність письма передбачає, що той, хто пише, здійснює цю діяльність довільно, сам активізує й контролює її, створює письмовий текст самостійно, перебираючи мовні засоби [13].

Процес породження усного висловлювання відбувається швидше за письмове і завжди є реакцією на відповідну ситуацію спілкування. Усне висловлювання передбачає зворотній зв'язок, тому на його створення потребується менше часу. Крім того, характер і зміст усного висловлювання може змінюватись, доповнюватись, уточнюватись у ході двосторонньої комунікації. На

відміну від усного продукту, письмовий продукт не передбачає миттєвого зворотного зв'язку, тому має бути більш обґрунтованим, логічним, доказовим від початку його створення.

Основними характеристиками писемного дискурсу є [24, с. 26-56]:

- писемний дискурс походить від усного;
- у процесі розгортання писемного дискурсу породження мови та її розуміння відбуваються не синхронізовано;
- синтаксична будова речень у писемному дискурсі складніше, ніж в усному;
- письмовий текст має чітку організацію;
- письмова інформація передається через візуальний канал;
- між мовцем і адресатом не існує фізичного контакту в просторі й часі;
- писемний дискурс розгортається тільки при наявності фізичного носія інформації.

Для англомовного писемного мовлення характерним є поєднання паралінгвальних компонентів (вербальних і невербальних). Відсутність партнера по комунікації та відповідно міміки та жестів змушує того, хто пише обирати мовні засоби та невербальні знаки, які виконують роль заміни паралінгвістичної ситуації, яка притаманна усному мовленню. До невербальних знаків належать графічна сегментація тексту і його розміщення на папері, колір, курсив, підкреслення в тексті, графічні символи, цифри, допоміжні знаки (наприклад: \$, №, %, +, -), засоби іконічної мови (малюнок, фотографія, карикатура, таблиця, схема, рисунок та ін.), незвичайна орфографія слів і розміщення знаків пунктуації [2]. Оскільки невербальні знаки вважаються поліфункціональними, вони не лише виступають заміниками вербальних одиниць, а й виконують низку функцій: комунікативну, естетичну, експресивну, прескриптивну тощо [22]. Крім того, невербальний компонент писемного мовлення відповідає за ті аспекти, які не пов'язані безпосередньо з мовою, але, необхідні для адекватного оформлення відповідних письмових текстів.

Письмові тексти можна класифікувати за соціально-тематичним критерієм [10], згідно з яким можна виокремити такі *жанри дискурсу*: академічний, науковий, бізнес-дискурс, дискурс міжнародних економічних відносин, політичний, юридичний, військовий, дипломатичний, рекламний, медичний, релігійний, спортивний, електронний, медійний, педагогічний (освітній, дидактичний) тощо. Жанрові ознаки писемного дискурсу економістів-міжнародників визначаються екстралінгвістичними умовами комунікації, а саме: релевантними для сфери професійної діяльності функціональними цілями, з якими адресант та адресат залучаються до спілкування, тематикою дискурсу, характером взаємодії та статусно-рольовими відносинами між комунікантами, їх спільним досвідом [12]. Характерною ознакою, що впливає на формування англомовної дискурсивної компетентності в письмі у економістів-міжнародників є наявність міжнародних економічних відносин, як суспільного інституту. Такий тип інституту (тобто фахівці зі сфери міжнародних економічних відносин) містить сукупність властивих йому соціальних норм, зразків поведінки і діяльності, форм організації мовного матеріалу тощо. Звідси можна зробити висновок, що писемний дискурс економістів-міжнародників – це, з одного боку, система статусно-рольових відносин, яка склалася в комунікативному просторі життєдіяльності певного соціального інституту, а з іншого – вид писемної комунікації з чітко встановленими нормами і правилами. Він завжди пов'язаний з тою чи іншою комунікативною стратегією чи інтенцією; характеризується високим ступенем формальності та плановості; містить комунікативно-прагматичні, мовні та композиційно-структурні компоненти; вербалізується у текстах професійної спрямованості; а також містить в основі дві головні ознаки: цілі (установлення взаємовигідних відносин у сфері економіки) та учасників (фахівці зі сфери економіки та люди, які звертаються до них).

У ході формування професійної англомовної дискурсивної компетентності в письмі на першому році навчання студенти вчать:

- продукувати адекватні комунікативному завданню різні типи писемних дискурсів;
- створювати тексти, які не залежать від конкретного функціонально вагомого письмового жанру;
- стилістично правильно висловлюватися в письмовій формі;
- логічно й послідовно викладати думки;
- оформлювати своє писемне мовлення зв'язно, оперуючи знаннями принципів тематичної організації тексту, його структури.

Рівень сформованості вищеназаних *мовленнєвих навичок та вмінь* впливає на рівень *дискурсивних умінь* студентів, які реалізуються через використання дискурсивної стратегії, тобто через певні дії та операції, які уможливають писемну мовленнєву діяльність [1]. Оскільки суб'єктами нашого дослідження виступають студенти економісти-міжнародники, то формування англомовної дискурсивної компетентності має відбуватися у професійній площині. Іншими словами, студенти мають розуміти професійну інформацію і вміти:

- характеризувати економічні процеси та явища;
- аналізувати запропоновані варіанти розв'язання економічної проблеми і виявляти найбільш оптимальний варіант;
- планувати різні види професійної діяльності;
- описувати й пояснювати надану цифрову й графічну інформацію економічних показників;
- використовувати комунікативні техніки аргументації при створенні писемного мовленнєвого продукту.

Процес навчання студентів створювати писемні дискурси можна поділити на п'ять основних етапів (фаз) [4]:

- 1) мотивації та формування мовленнєвої інтенції;
- 2) орієнтування;
- 3) планування;
- 4) реалізації плану;
- 5) контролю та/або самоконтролю.

Мотиваційно-спонукальний етап передбачає наявність мотиву, тобто потреби, бажання та наміру спілкуватися з метою передачі відповідної інформації у письмовій формі. *Етап орієнтування* свідчить про те, що суб'єкт мовленнєвої діяльності (письмової) всебічно орієнтується в умовах здійснення цієї діяльності (насамперед, в умовах мовної комунікації) і дає відповіді на запитання: *З ким відбувається спілкування? і З якою метою?* На цьому етапі відбувається чітке визначення цілей та предмета мовного спілкування. На *етапі планування* під впливом мотиву, предмета й змісту спілкування має місце програмування письмового тексту у внутрішньому мовленні, здійснюється відбір лексико-граматичних структур, обираються дискурсивні стратегії, враховуються жанрово-стилістичні особливості майбутнього письмового тексту. *Етап реалізації плану* націлений на процес створення тексту, його численні зміни, доповнення, переробки, уточнення тощо для досягнення бажаного комунікативного ефекту. *Етап контролю та/або самоконтролю* переслідує мету остаточно перевірити і ухвалити текст, який досить тривалий час знаходився в полі зору адресанта і тому потребує перегляду та аналізу для повторної можливості зробити коригування та/або реконструювання письмового висловлювання.

Відповідно до зазначених етапів створення писемного дискурсу, студенти економісти-міжнародники першого року навчання оволодівають базовими навичками та вміннями писемного дискурсивного мовлення з використанням автентичних моделей професійно орієнтованих текстів, які мають типологічні характеристики певних жанрів мовлення. Іншими словами, навчання ґрунтується на *текстоцентричній моделі*. Аналіз і інтерпретація текстів сприяють формуванню самостійності мислення, удосконаленню вмінь створення текстів, здатності

використовувати різні жанрами, обирати відповідні дискурсивні стратегії для реалізації писемного спілкування.

Таким чином, враховуючи все вищезазначене можна виділити такі умови формування англомовного дискурсу в письмі у студентів економістів-міжнародників:

1. Спрямованість навчання на формування у студентів професійно орієнтованої мотивації.

2. Забезпечення взаємозв'язку іноземної мови зі змістом професійної діяльності у процесі набуття студентами міжпредметних і надпредметних умінь (інформаційно-наукових, комунікативних, академічних), розвиток мовленнєвих і мисленнєвих здібностей (видів пам'яті, словесно-логічного мислення, емоцій, мотивації, активності особистості) [21].

3. Занурення майбутніх економістів-міжнародників у самостійне опрацювання і використання інформації у процесі формування професійної англомовної дискурсивної компетентності в письмі.

4. Навчально-стратегічне забезпечення спроможності студентів свідомо користуватись навчальними, комунікативними і дискурсивними стратегіями, а також стратегіями використання англійської мови в процесі когнітивної обробки і створення якісного писемно-мовленнєвого продукту [19, с. 3-10].

5. Забезпечення автентичності навчального процесу.

Спрямованість навчання на формування у студентів професійно орієнтованої мотивації реалізується через розвиток інтересу до професійної діяльності, розуміння необхідності отримувати знання і розвивати вміння, які вкрай необхідні для реалізації професійної діяльності. Таким чином, оволодіння професійною англомовною дискурсивною компетентністю в письмі, її трансформація у мотив, який визначає цілі, завдання та зміст писемної комунікації, прогнозування, планування, реалізацію у продукування тексту, контроль і корекцію є одним з основних завдань майбутнього економіста-міжнародника. *Забезпечення взаємозв'язку іноземної мови зі змістом професійної діяльності* відбувається через тісний зв'язок теоретичної і практичної підготовки студентів. Навчання студентів відбувається на міждисциплінарних зв'язках, при яких враховується якість навчального матеріалу, який студенти мають засвоїти, щоб їхній рівень оволодіння мовою відповідав цілям і завданням майбутньої професії. *Занурення майбутніх економістів-міжнародників у самостійне опрацювання і використання інформації у процесі формування англомовної дискурсивної компетентності в письмі* актуалізує формування навичок та розвиток умінь самопідготовки у процесі навчально-наукової діяльності. *Навчально-стратегічна умова формування англомовної дискурсивної компетентності в письмі* визначає здатність студента самостійно організувати та вдосконалювати свою навчальну діяльність у ході оволодіння писемним дискурсом. *Забезпечення автентичності навчального процесу* відбувається за рахунок роботи студентів з автентичними текстами, з використанням проблемних мовленнєво-мисленнєвих завдань та організації писемного спілкування англійською мовою.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У межах статті ми висвітили питання умов формування англомовної дискурсивної компетентності в письмі студентів економістів-міжнародників. Особливу роль у формуванні професійної англомовної дискурсивної компетентності відіграє писемний дискурс. Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти майбутні економісти-міжнародники повинні вміти легко написати чіткий, послідовний текст, а також уміти планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час створення та варіювання іншомовного мовлення у різних типах письмових висловлювань залежно від конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування у національно-культурній спільноті виучуваної мови. Це у свою чергу вимагає формування у студентів першого року навчання вмінь продукувати професійно орієнтовані писемні дискурси. А цей процес може бути успішним при наявності відповідних умов навчання, до яких можна віднести:

підвищення навчальної та професійної мотивації майбутніх економістів-міжнародників, розвиток у студентів професійних інтегрованих умінь, організація професійно орієнтованого освітнього середовища, створення умов для самонавчання й саморозвитку.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку ми вбачаємо обґрунтування текстоцентричної моделі навчання, підтвердження її ефективності у ході формування англійської дискурсивної компетентності в письмі у студентів економістів-міжнародників.

Список використаних джерел

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов / Анисимова Елена Евгеньевна. - М. : Изд. центр “Академия”, 2003. - 128 с.
3. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів : Вид. центр Львівськ. нац. ун-ту, 2003. – 247 с.
4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский; [под ред. В.В. Давыдова]. – М.: Педагогика-пресс, 1999. – 536 с.
5. Гаспаров Б.М. Язык, память, образ: Лингвистика языкового существования / Б.М. Гаспаров. – М.: Нов. лит. обозрение, 1996. – 352 с.
6. Глухов В. П. Основы психолінгвістики: учеб. пособие для студентов педвузов / В. П. Глухов. – М.: АСТ : Астрель, 2005. – 351 с.
7. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / Л. Р. Безугла, Є. В. Бондаренко, П. М. Донець та ін. ; під заг. ред. І. С. Шевченко. – Х. : Константа, 2005. – 356 с.
8. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
9. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику / А.А. Залевская. – М.: Рос. гос. гуманит. ун-т, 1999. – 382 с.
10. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград, 2000. – С. 5-20.
11. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / Виктория Владимировна Красных. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с.
12. Крысин Л.П. Этностереотипы в современном языковом сознании: к постановке проблемы // Философские и лингвострановедческие проблемы толерантности / Л.П.Крысин. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. – 542 с.
13. Кузьмінський А.І. Методика навчання англійської мови в аспекті комунікативно-когнітивного підходу / А.І. Кузьмінський, О.І. Вовк. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 316 с., с. 40
14. Лебединский С.И. Теория обучения русскому языку как иностранному: психолого-лингвистические и лингвометодические аспекты: учеб. пособие для студентов / С.И. Лебединский. – Минск: Изд-во БГУ, 2005. – 391 с.
15. Мазунова Л. К. Система овладения культурой иноязычного письма в языковом вузе : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Мазунова Лидия Константиновна. – Москва, 2005. – 353 с.
16. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с.
17. Мартынова А. Г. Обучение академическому письменному дискурсу в жанре экспозитивного эссе (на материале старших курсов языкового вуза) : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Мартынова Анна Геннадьевна. – Омск, 2006. – 207 с.
18. Мусульбес С. Н. Обучение аргументирующему дискурсу в сфере письменного сообщения (языковой вуз, продвинутый этап, английский язык): дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Мусульбес София Николаевна. – Москва, 2005. – 202 с.
19. Ніколаєва С. Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – № 3. – 2010. – С. 3–10.
20. Седов К. Ф. Дискурс и личность. Эволюция коммуникативной личности / Константин Фёдорович Седов. – М. : Лабиринт, 2004. – 320 с.
21. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей / Елена Николаевна Соловова. – М. : Просвещение, 2002. – 239 с.
22. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англійському дискурсі / Л. В. Солощук. – Х.: Константа, 2006. – С. 1–41.
23. Формановская Н. И. Коммуникативные, социальные и психологические роли языковой личности / Н. И. Формановская // Журналистика и культура речи. – 2007. – № 1. – С. 18 – 20.
24. Chafe W.L. Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view / W.L. Chafe // Subject and topic / ed. by C.N.Li – N.Y.: Academic Press, 1976. – P. 26-56.
25. Hayes J. R. A New Framework for Understanding Cognition and Affect in Writing / J. R. Hayes // The Science of Writing : theories, methods, individual differences and applications / [ed. By C. M. Levy, S. Ransdell]. – NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1996. – P. 1–27.

References

1. Azymov E.G. Novyyi slovar metodicheskikh terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazyikam) / E.G. Azimov, A.N. Schukin. – M. : IKAR, 2009. – 448 s.
2. Anisimova E. E. Lingvistika teksta i mezhkulturnaya kommunikatsiya (na materiale kreoлиzovannykh tekstov): ucheb. posobie dlya stud. fak. inostr. yaz. vuzov / Anisimova Elena Evgenevna. - M. : Izd. tsentr “Akademiya”, 2003. - 128 s.
3. Batsevych F. S. Narys z komunikativnoi lnhvistyky / Florii Serhiiovych Batsevych. – Lviv : Vyd. tsentr Lvivsk. nats. un-tu, 2003. – 247 s.
4. Vyigotskiy L. S. Pedagogicheskaya psihologiya / L. S. Vyigotskiy; [pod red. V.V. Davyidova]. – M.: Pedagogika-press, 1999. – 536 s.
5. Gasparov B.M. Yazyk, pamyat, obraz: Lingvistika yazykovogo suschestvovaniya / B.M. Gasparov. - M.: Nov. lit. Obozrenie, 1996. – 352 s.
6. Gluhov V. P. Osnovy psiholingvistiki: ucheb. posobie dlya studentov pedvuzov / V. P. Gluhov. - M.: AST : Astrel, 2005. – 351 s.
7. Dyskurs yak kohnitivno-komunikativnyi fenomen : monohrafiia / L. R. Bezuhla, Ye. V. Bondarenko, P. M. Donets ta in. ; pid zah. red. I. S. Shevchenko. – Kh. : Konstanta, 2005. – 356 s.
8. Zahalnoieuropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / [naukovyi redaktor ukrainskoho vydannia doktor ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva]. – K.: Lenvit, 2003. – 273 s.
9. Zalevskaya A.A. Vvedenie v psiholingvistiku / A.A. Zalevskaya. - M.: Ros. gos. gumanit. un-t, 1999. – 382 s.
10. Karasik V.I. O tipah diskursa / V.I. Karasik // Yazyikovaya lichnost: institutsionalnyi i personalnyi diskurs. – Volgograd, 2000. – S. 5-20

11. Krasnyih V. V. «Svoy» среди «chuzhih»: mif ili realnost? / Viktoriya Vladimirovna Krasnyih. - M.: ITD GK «Gnozis», 2003. – 375 s.
12. Kryisin L.P. Etnostereotipy v sovremennom yazykovom soznanii: k postanovke problemy // Filosofskie i ling-vovulturologicheskie problemy tolerantnosti / L.P.Kryisin. - M.: OLMA-PRESS, 2005. – 542 s.
13. Kuzminskiy A.I. Metodyka navchannia anhliskoi movy v aspekti komunikativno-kohnitivnoho pidkhodu / A.I. Kuzminskiy, O.I. Vovk. – Cherkasy: Vyd-vo ChNU im. B. Khmelnytskoho, 2011. – 316 s.
14. Lebedinskiy S.I. Teoriya obucheniya russkomu yazyku kak inostrannomu: psihologo-lingvisticheskie i lingvometodicheskie aspekty: ucheb. posobie dlya studentov / S.I. Lebedinskiy. - Minsk: Izd-vo BGU, 2005. – 391 s.
15. Mazunova L. K. Sistema ovladeniya kulturoy inoyazychnogo pisma v yazykovom vuze : dis. ... doktora ped.nauk: 13.00.02 / Mazunova Lidiya Konstantinovna. – Moskva, 2005. – 353 s.
16. Makarov M. L. Osnovyiteoriidiskursa / MihailLvovichMakarov. – M.: Gnozis, 2003. – 280 s.
17. Martynova A. G. Obuchenie akademicheskomu pismennomu diskursu v zhanre ekspozitornogo esse (na materiale starshih kursov yazykovogo vuza) : dis. ... kandidata ped. nauk: 13.00.02 / Martynova Anna Gennadevna. – Omsk, 2006. – 207 s.
18. Musulbes S. N. Obuchenie argumentiruyuschemu diskursu v sfere pismennogo soobscheniya (yazykovoy vuz, prodvnutyy etap, angliyskiy yazyk): dis. ... kandidata ped. nauk: 13.00.02 / Musulbes Sofiya Nikolaevna. – Moskva, 2005. – 202 s.
19. Nikolaieva S. Yu. Zmist navchannia inozemnykh mov i kultur u serednikh navchalnykh zakladakh / S. Yu. Nikolaieva // Inozemni movy. - № 3. – 2010. – S. 3–10.
20. Sedov K. F. Diskurs i lichnost. Evolyutsiya kommunikativnoy lichnosti / Konstantin FYodorovich Sedov. – M. : Labirint, 2004. – 320 s.
21. Solovova E. N. Metodika obucheniya inostrannym yazykam: Bazovyy kurs lektsiy: Posobie dlya studentov ped. vuzov i uchiteley / Elena Nikolaevna Solovova. – M. : Prosveschenie, 2002. – 239 s.
22. Soloshchuk L. V. Verbalni i neverbalni komponenty komunikatsii v anhlomovnomu dyskursi / L. V. Soloshchuk. – Kh.: Konstanta, 2006. – S. 1–41.
23. Formanovskaya N. I. Kommunikativnye, sotsialnye i psihologicheskie roli yazykovoy lichnosti / N. I. Formanovskaya // Zhurnalistika i kultura rechi. – 2007. – № 1. – S. 18 – 20.
24. Chafe W.L. Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view / W.L. Chafe // Subject and topic / ed. by C.N.Li – N.Y.: Academic Press, 1976. – P. 26-56.
25. Hayes J. R. A New Framework for Understanding Cognition and Affect in Writing / J. R. Hayes // The Science of Writing : theories, methods, individual differences and applications / [ed. By C. M. Levy, S. Ransdell]. – NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1996. – P. 1–27.

В статті описані умови формування англійського дискурсу в письмі у студентів економістів – міжнародників. Виділено і дано характеристику ознакам письмового дискурсу і соціокультурним факторам, які впливають на його створення. Установлено, що письмо, як продуктивний вид діяльності характеризується такими етапами створення письмового тексту: етап мотивації і формування мовної інтенції, етап орієнтування, етап планування, етап реалізації плану, етап контролю. Описано умови навчання, які є ефективними в процесі формування дискурсивної компетентності.

Ключові слова: дискурсивна компетентність, письмовий дискурс, умови навчання, вміння і навички.

To become proficient in English for Specific Purposes (ESP) is an integral part of training of future international economists. This paper analyzes and defines the conditions of formation of foreign language discourse competence in writing. The aim of the article is to study prerequisites and specific features of teaching professional English writing. Methods. The ideas of different scientists have been highlighted to analyze the existing scientific concepts concerning prerequisites and specificities of teaching future international economists' foreign language discourse competence in writing. Author determined and characterized a range of techniques and forms that are effective in the implementation of conditions of formation of discourse competence in writing. Results. It should also be noted that writing is seen as a form of speech activity, which from the point of view of quantity and content of its phases, has a very significant difference compared to all other types of speech activity. It includes four main stages: planning, drafting, revising, and editing. Thus, to form professionally oriented scientific writing skills it is necessary to go through such stages as pre-writing, writing, revision, and editing. Conclusion. Discourse competence in written discourse refers to the appropriate use of linguistic resources and rhetorical strategies that allow effective communication in specific contexts according to both the purpose of the text and the expectations of the target audience.

Key words: discourse competence, written discourse, prerequisites and specificities of teaching, skills

УДК 378.147

Галушак Ірина Євгенівна,

кандидат економічних наук, доцент,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються основні поняття і категорії правового забезпечення сфери професійної діяльності. Здійснено теоретичний аналіз ролі правової культури особистості в умовах демократизації і гуманізації системи вищої освіти, особливості відображення у її структурі змісту правової освіти та виховання. Особливу увагу автор приділяє побудові дидактичної моделі підготовки майбутніх економістів до правового забезпечення професійної діяльності. Доведено, що основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого спеціаліста. Визначено перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Ключові слова: правова культура, правові дисципліни, правове забезпечення, професійна діяльність, підготовка фахівців, майбутній фахівець економіки.

Постановка проблеми. Соціально-економічні реформи українського суспільства викликали бурхливий розвиток економічної освіти. Останні роки в Україні відзначилися суттєвими змінами у теорії і практиці правового забезпечення всіх галузей

життєдіяльності людини у суспільстві. Не минули ці зміни і систему економічної освіти. На нашу думку, підготовка майбутніх економістів до правового забезпечення своєї професійної діяльності у вищих закладах освіти позитивно впливає не тільки на